

Una guerra europea, múltiples històries.

La Guerra de Successió i les historiografies nacionals

VISTA PRÈVIA

De què serveix estudiar el passat? Una pregunta que no només es fan, en algun moment o altre, la majoria d'alumnes de secundària, sinó que està molt present al cap dels historiadors. Perquè de la seva resposta en surt una gran responsabilitat: dir qui som i on anem a través d'explicar d'on venim. Escriure el nostre relat compartit. Aquesta és la funció social de la història.

Recentment he participat a Berlín en una trobada de directors i tècnics de museus d'història d'Europa organitzada per la Körber Stiftung. Una de les línies de treball d'aquesta fundació es proposa construir un relat comú per l'ensenyament de la història per a tots els estudiants de la UE. La trobada s'emmarcava en concret dins la doble commemoració del 2014 de les dues guerres mundials del segle XX: el centenari de la Gran Guerra, o Primera Guerra Mundial, i el setanta-cinquè aniversari de la Segona Guerra Mundial.

La dificultat per construir un relat comú al voltant dels grans conflictes bèl·lics europeus del segle XX és prou evident. (Val a dir, encara que sigui entre parèntesi, que l'Estat espanyol no va participar, si més no com a soci de primer nivell, en cap d'aquestes dues guerres, ni tampoc, en aquest nivell, a la Guerra Freda. Aquest és, molt probablement, un dels motius pels quals Catalunya no és encara un estat independent, ja que, com és sabut, a la fi de cada contesa es van modificar les fronteres i van aparèixer nous estats.)

Però el problema té derivades que, en clau retrospectiva, ens poden dur si més no fins a l'edat mitjana. Les diferents històries nacionals són, en bona part, el resultat de la seva historiografia acadèmica i de la seva traducció en l'ensenyament obligatori. La creació de càtedres universitàries d'història i l'establiment de la història —i la geografia— com a assignatures obligatòries són fenòmens circumscrits a la creació i consolidació dels estats liberals al segle XIX. El nou model d'estat aleshores emergent, força més complex que el seu

Agustí Alcobarro
Historiador
www.agustialcobarro.cat

» Els estats liberals van considerar la història com un element essencial en la construcció d'un relat adequat a un «nosaltres», que s'identificava amb la «nació estat»

precedent absolutista, requeria que els seus ciutadans disposessin d'un coneixement suficient dels seus grans principis polítics i del seu funcionament bàsic. A més, el nou estat exigia un nivell d'adhesió, fins i tot sentimental, a unes realitats que sovint eren molt més abstractes i molt menys homogènies d'allò que dictaven les seves respectives constitucions. En aquest sentit, l'escola es revelava com un espai essencial per generar identitats —i alteritats— nacionals. No cal dir que, dins els programes escolars, la tasca fonamental en la creació d'aquesta identitat es recolzava en la història —però també en la llengua d'estat i, de nou, en la geografia.

Els nous estats liberals van considerar, doncs, la història com un element essencial en la formació dels futurs ciutadans, sobretot en allò que tenia de construcció d'un relat adequat a un «nosaltres», que s'identificava amb la «nació estat». I, en aquest punt, segons escoles i corrents, es podia situar el naixement de la nació en la més estricta prehistòria, a l'antiguitat clàssica o a l'edat mitjana.¹ De la mateixa manera, la cartografia tenia com a primer objec-

tiu percebre la realitat estatal com una estructura atemporal o, si es vol, eterna.

La historiografia patrioter o xovinista no va ser patrimoni de cap estat, sinó que va esdevenir una pràctica comuna i generalitzada arreu, si més no fins a la fi de la Segona Guerra Mundial. Una anàlisi comparativa, per exemple, dels llibres de text francesos, anglesos i alemanys en el curs escolar 1913-1914 difícilment podria marcar diferències significatives en aquest punt —tampoc, òbviament, en els manuals escolars espanyols.

La Guerra de Successió. Un punt i a part

La Guerra de Successió a la Monarquia Hispànica iniciada a la mort de Carles II (1661-1700) va mobilitzar centenars de milers d'homes. Com a conseqüència directa o indirecta d'aquella contesa van morir 1.200.000 persones. L'enfrontament va afectar en primer pla els estats borbònics —és a dir, la França de Lluís XIV (1638-1715) i l'Espanya del seu nét, el duc Felip d'Anjou o Felip V (1683-1746)— i els estats de la Gran Aliança de la Haia —Anglaterra, esdevinguda Gran Bretanya el 1707, les Províncies Unides dels Països Baixos i els dominis dels Habsburg a l'Imperi Germànic i a Hongria, i també els petits estats de Savoia i Portugal. Però també se'n van

1 Una obra clàssica sobre els llibres de text d'història: FERRO, *Cómo se cuenta la historia a los niños en el mundo entero*. Entre les aportacions recents: CARRETERO, ASENSIO i RODRÍGUEZ-MONEO, *History Education and the Construction of National Identities*.

La Guerra de Successió va suposar la guerra total al continent europeu. I, com no podia ser d'altra manera, el conflicte es va estendre als dominis colonials

derivar la Guerra del Nord, que va afectar els estats escandinaus i Rússia, i la Tercera Guerra Turca, que va enfrontar l'Imperi Otomà amb la República de Venècia i els Habsburg. És a dir, de fet, va suposar la guerra total al continent europeu. I, com no podia ser d'altra manera, el conflicte es va estendre als dominis colonials. Així, a l'Amèrica del Sud, va suposar l'enfrontament de les colònies espanyoles i portugueses, mentre que a l'Amèrica del Nord va enfrontar les colònies angleses i franceses —un episodi que també va tenir les seves rèpliques a l'Índia i a l'Extrem Orient.²

La guerra va registrar un altre tret de modernitat, que reapareixerà en les altres grans conteses contemporànies, des de les guerres napoleòniques fins als conflictes del segle XX. El conflicte no només va mobilitzar de manera col·lectiva les diplomàcies i els exèrcits dels monarques. També va suposar la mobilització armada dels col·lectius nacionals o identitaris més o menys institucionalitzats, que es trobaven a disgust en els seus conglomerats dinàstics. Així, Hongria va iniciar l'anomenada Guerra dels Malcontents contra el procés de germanització política i

cultural creixent instigat pels Habsburg de Viena. Els hongaresos es van proclamar independents i van comptar amb armament i diners francesos. A la fi, el tractat de Szatmár —primavera de 1711— va permetre confirmar les llibertats hongareses dins la monarquia composta dels Habsburg —i va donar un important respir a la causa imperial en aquest front. Per la seva banda, a Escòcia, els jacobites —partidaris de Jaume II Estuard (1633-1701)— van protagonitzar diversos desembarcaments i alçaments als Highlands contra la recentment creada Gran Bretanya (1707) —també amb diners i instigació borbònics. I fins i tot al cor de la França de Lluís XIV, a la regió de les Cévennes —al massís Central—, els hugonots o calvinistes francesos van iniciar la Guerra dels Camisards contra la prohibició de la tolerància religiosa imposada per Lluís XIV amb la revocació de l'Edicte de Nantes. En aquest cas, els hugonots van comptar amb un ampli suport d'Anglaterra, on la colònia d'exiliats calvinistes era molt activa i influent. No cal dir, doncs, que la signatura del Pacte de Gènova (1705) entre el Regne d'Anglaterra i l'oposició catalana a Felip V no va ser un fet excepcional.³

Aquests no van ser els únics elements de modernitat d'aquella guerra. El desenvolupament de l'artilleria havia propiciat l'aparició de canons d'una gran precisió i potència de tir. La infanteria s'havia dotat d'una arma extraordinàriament mortífera, que anava a perdurar durant més d'un segle: el fusell amb la baioneta, d'efectes letals en el combat cos a cos. I acabava d'aparèixer la granada —o magrana—, i amb ella el cos de granaders —com també l'ús de mines, de gran eficàcia en la destrucció d'estructures defensives.

Per primera vegada, la guerra es dirimia també en l'àmbit de l'opinió pública, de gran importància a l'hora de generar consensos entre els propers i desmoralització i derrotisme entre els contraris. Per això els estats i els partits van invertir quantitats ingents de diners en polemistes i opinadors, dibuixants i gravadors. I aquest no va ser només un afer polític, sinó també comercial. Perquè, arreu l'opinió pública va mostrar un interès creixent per conèixer de primera mà les batalles i els esdeveniments que s'estaven produint en terres molt llunyanes i fins molt poc abans simplement desconegudes. Així, els gravats sobre els grans esdeveniments bèl·lics van aparèixer de manera immediata a les gasetes, però també als almanacs, o calendaris, que rememoraven els grans esdeveniments de l'any

2 Sobre la Guerra de Successió, vegeu, entre d'altres: ALBAREDA, *La Guerra de Sucesión de España (1700-1714)*; ALCOBERRO, *Catalunya durant la Guerra de Successió*; i BÉLY, *Espions et ambassadeurs au temps de Louis XIV*.

3 FREY i FREY, *Societies in Upheaval. Insurrections in France, Hungary and Spain in the Early Eighteenth Century*.

» Per primera vegada la guerra es dirimia en l'àmbit de l'opinió pública, de gran importància a l'hora de generar consensos entre els propers i desmoralització i derrotisme entre els contraris

anterior. I van romandre en llibres de batalles i en obres il·lustrades, com la que va acollir la sèrie de sis gravats del setge de Barcelona de Jacques Rigaud (1680-1754), impresa a París abans de 1738. Aquesta sèrie, per cert, va ser reeditada a Londres i a Augsburg i presentada en altres formats —com una versió preparada per al seu visionat en tres dimensions mitjançant un zograscop, que avui custodia el Museu d'Història de Catalunya. D'aquesta manera, aquests cèlebres gravats trenquen, pel seu detallisme i intensitat, però també pel gran interès que hi havia arreu pel setge de Barcelona de 1714, una regla d'or de la publicística: que només s'havien de representar les victòries. Cal tenir en compte, en aquest sentit, que hi ha més de cent gravats referits a la capital del Principat durant la Guerra de Successió.⁴

És interessant destacar aquest element, perquè la publicística i la premsa coetània constitueixen la primera font per a la construcció del relat d'aquella guerra —juntament amb els dietaris i les cròniques, sovint hagiogràfiques o justificatives, dels seus grans protagonistes.⁵

Allà on la polèmica va ser més profunda i àmplia en el temps va ser a Anglaterra. Aquest país havia esdevingut amb la Revolució Gloriosa de 1688 una monarquia parlamentària, organitzada al voltant de dues cambres, la dels lords, de caràcter hereditari, i la dels comuns, electiva —per bé que no democràtica. Els representants polítics es trobaven dividits en dos partits: els *whigs*, o liberals, i els *tories*, o conservadors. La seva actitud davant la Guerra de Successió de la Monarquia Hispànica era radicalment enfrontada. Els *whigs* eren el partit que havia entrat a la guerra i que havia signat el Pacte de Gènova amb l'austriacisme català. Els *tories* eren partidaris que Anglaterra abandonés la contesa, sempre, això sí, que els Borbons els garantissin importants contrapartides estratègiques i comercials. El debat entre uns i altres va anar a més durant tota la guerra, i va esdevenir particularment punyent després del Tractat d'Utrecht, que va iniciar l'anomenat «cas dels catalans». En la polèmica hi van participar les primeres plomes del moment, com Daniel Defoe (1660-1731) o Jonathan Swift (1667-1745).

A la resta d'Europa, el debat no va poder prendre el mateix to polèmic, ja

que el clima de llibertat d'expressió que es vivia a Anglaterra era del tot excepcional. Però arreu els governs van encarregar obres als seus millors intel·lectuals per justificar les pròpies actuacions polítiques. Cal destacar, en aquest sentit, el gran filòsof i matemàtic Gottfried W. Leibniz (1646-1716), autor d'un text en defensa dels drets polítics i dinàstics del candidat austríac que justificava la formació de la Gran Aliança de la Haia (1701) i d'un llarg memorial molt crític amb la Pau d'Utrecht. Leibniz argumentava que els estats no són patrimoni particular d'una dinastia, motiu pel qual els monarques no poden decidir sols, per testament, el futur dels seus països; ben al contrari, aquest correspon als seus parlaments. A més, el filòsof alemany advertia dels perills de la «monarquia universal» que estava construint Lluís XIV: un imperi amb voluntat global, que feia perillar la llibertat i la sobirania de tots els estats d'Europa.

Tanmateix, les cròniques de la guerra generades a Viena i a l'entorn imperial van construir la imatge d'una «etapa gloriosa», que ha perviscut en la historiografia austríaca contemporània més de la mà del príncep Eugeni de Savoia (1663-1736) que no pas dels emperadors. Cal tenir en compte que, a la fi de la Guerra de Successió d'Espanya i de la Tercera Guerra Turca, els tractats

4 ALCOBERRO, *Barcelona 1714. Els gravats de la Guerra de Successió*.

5 PÉREZ PICAZO, *La publicística española en la Guerra de Sucesión*; i CAMPRUBÍ, *L'impressor*

Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps.

L'impacte de la Guerra de Successió entre els coetanis té una única excepció: l'Espanya de Felip V. El primer Borbó peninsular va imposar amb mà de ferro una política d'amnèsia

d'Utrecht i Rastatt (1713-1714), d'una banda, i el Tractat de Passarowitz (1718), de l'altra, van suposar l'annexió al domini dels Habsburg respectivament d'una gran part d'Itàlia i Flandes i de territoris de les actuals Romania i Sèrbia —on un grup d'exiliats hispànics van crear la Nova Barcelona el 1735.⁶ El prestigi en vida del príncep Eugeni de Savoia va ser enorme. Ell mateix es va encarregar de conrear-lo mitjançant un comportament magnífic i el mecenatge de cronistes i poetes.⁷ L'admiració cap a Eugeni de Savoia és encara ben visible a Viena, on el seu palau d'estiu, el Belvedere, hostatja un magnífic museu. Cal dir, a més, que el seu Palau d'Hivern, igualment impressionant, ha estat obert al públic a la fi del 2013, tot just unes setmanes després de la inauguració del Born Centre Cultural a Barcelona.

La crònica francesa de la guerra per excel·lència és *El segle de Lluís XIV* de Voltaire (1694-1778), publicada el 1751. Aquesta obra magna del filòsof es troba més a prop de l'elogi de la *grandeur* perduda de Lluís XIV que no pas del

pensament il·lustrat. És probable que Voltaire erigís aquest monument al Rei Sol com una forma de crítica al monarca d'aleshores, Lluís XV, i a l'estat de decadència de la França coetània. Però en tot cas, sobta l'elogi desmesurat al vell monarca i al seu temps on, com no pot ser d'altra manera, Voltaire endevina tots els elements de prestigi i modernitat. Així, el filòsof destaca àmpliament el talent polític i diplomàtic del rei, però també la preeminència cultural de França i el seu domini militar del món. Els elogis a l'heroisme dels catalans van acompanyats també de les crítiques del seu suposat fanatisme religiós, que havien de tenir gran repercussió en els historiadors posteriors, també a Catalunya.

L'impacte de la Guerra de Successió entre els coetanis té una única excepció, si bé clamorosa: l'Espanya de Felip V. El primer Borbó peninsular va imposar amb mà de ferro una política d'amnèsia. En tot el segle XVIII no es publicà en els seus regnes cap obra completa referida a aquella contesa. Fins i tot les obres de signe favorable, i fins haogràfic, publicades fora van ser prohibides aquí. És el cas, a tall d'exemple, dels *Comentarios de la Guerra de España e Historia de su rey Felipe V el Animoso*, del botifler sard Vicente Bacallar y Sanna (1669-1726), marquès de San Felipe. L'obra, publicada a Gènova el

1725, va ser tot seguit prohibida a Espanya, on només es va poder imprimir a la fi de la centúria.⁸

De fet, gairebé tota la producció de caràcter cronístic o històric coetani es va fer a la Corona d'Aragó. La majoria de textos, fins i tot els escrits per insignes botiflers, van restar aleshores inèdits, o es van haver de publicar a l'estranger. El cas més emblemàtic, en aquest sentit, és *De bello rustico valentino* [«Sobre la guerra dels llauradors valencians»], del pare trinitari botifler Josep Manuel Minyana (1661-1730). L'obra descriu la guerra al País Valencià com un conflicte de classes, en què només els sectors populars haurien donat suport a l'alçament maulet. Expressa, així, un punt de vista molt estès entre els botiflers valencians, que consideraven que el decret de Nova Planta havia suposat un càstig desproporcionat i injust, ja que havia castigat globalment el país —i, en primer lloc, les seves classes rectores. Fos com fos, l'obra de Minyana es va publicar en la llunyana data de 1752, i encara en la més llunyana —en termes geogràfics, però també polítics— ciutat de la Haia, als Països Baixos. Podríem afegir-hi en-

6 ALCOBERRO, *L'exili austriacista (1713-1747)*; i ALCOBERRO, *La «Nova Barcelona» del Danubi (1735-1738). La ciutat dels exiliats de la Guerra de Successió*.

7 Una visió de conjunt a HUSSLEIN-ARCO i VON PLESSEN, *Prince Eugene, general-philosopher and art lover*.

8 BACALLAR Y SANNA, *Comentarios de la Guerra de España e historia de su rey Felipe V el Animoso*; una visió de conjunt a ALCOBERRO, «'Monarquia moderada' i 'llibertat de la pàtria'. Notes sobre el pensament polític de l'austriacisme castellà a l'exili».

» A l'Estat espanyol, de manera molt tardana, la historiografia liberal va encunyar el mite jacobí del «reformisme borbònic»

cara, amb el patrocini del més ric i poderós dels exiliats austriacistes valencians: Joan Basili de Castellví i Coloma (1675-1754), comte de Cervelló.⁹

L'austriacisme català, per la seva banda, va publicar els seus grans textos polítics i historiogràfics de postguerra a l'exili. Entre els primers, cal destacar dues obres de gran calat publicades en el context d'una nova guerra internacional per reivindicar el «cas dels catalans»: *Via fora als adormits* (1734) i *Record de l'Aliança* (1736). Ambdós textos tenen alguns trets comuns: són escrits en català però també en una llengua d'ús diplomàtic, el francès, en el primer cas, el llatí, en el segon; s'adrecen a les cancelleries europees, però alhora a l'opinió pública anglesa; i proposen com a alternativa viable la formació d'una «república lliure de Catalunya» sota protectorat britànic —una opció que ja havien defensat els ambaixadors catalans durant el setge de 1713-1714.¹⁰

Un dels exercicis més reeixits de memòria a l'exili és el plànol *Barcino Magna Parens* [«Barcelona, gran progenitora»] imprès a Viena el 1718 per ordre del Consell d'Espanya. L'obra, de grans dimensions, és de fet una descripció dels gran

episodis del setge, que proclama al món l'heroisme dels defensors del cap i casal. El seu autor va ser Francesc de Santa-cruz, capità d'enginyers a Cardona.¹¹

Però l'obra més important des de tots els punts de vista van ser les *Narraciones históricas* de Francesc de Castellví (1682-1757). L'obra del noble de Montblanc, capità de la Coronel·la el 1714, i posteriorment represaliat, es va iniciar abans fins i tot del seu exili a Viena, esdevingut el 1726. Allí hi va continuar treballant fins a la seva mort, el 1757. La història de Castellví té uns trets d'una notable modernitat: l'aplec d'un gran nombre de fonts documentals i d'arxiu, que publica; el recurs al testimoni oral —o per correu— dels protagonistes i dels coneixedors directes dels fets; el contrast de les diferents versions o relats d'un mateix esdeveniment; i, molt especialment, la seva visió desapassionada i objectiva, que pretén deixar crònica notarial de «la fi de la nació catalana» —potser esperant-ne algun dia el seu renaixement.

Cal dir, però, que Castellví no ha estat recuperat fins molt recentment. La seva història no es va publicar a Viena, contra el que ell havia previst, i va restar inèdita al Haus-, Hof- und Staatsarchiv, el gran arxiu d'estat de la capital imperial. Gai-

rebé un segle i mig més tard, Salvador Sanpere i Miquel (1840-1914) en va fer una còpia, sobre la qual va bastir l'obra que injustament va titular *Fin de la nación catalana* (1905). Aquesta obra, com veurem, va transformar el coneixement de la Guerra de Successió a Catalunya, justament per les nombroses aportacions extretes de la crònica de Castellví. Tanmateix, Sanpere va cenyir el seu text als catorze mesos del setge de Barcelona, mentre que Castellví s'havia estès al període 1700-1725 —i encara, hi havia afegit una breu història de Catalunya, a mode d'introducció, i notables notícies posteriors al 1725 sobre els personatges de la contesa. A més, Sanpere i Miquel seguí una pràctica malauradament prou comuna entre els historiadors, que podem descriure com la còpia literal de l'original acompanyada de desmesurades —i sovint injustes— crítiques al seu autor. En tot cas, les *Narraciones históricas* no han estat publicades fins al període 1997-2002, en quatre volums, i no precisament a Catalunya.¹²

Les historiografies contemporànies

Les històries nacionals conformades a partir del segle XIX, en les seves dues vessants universitària i escolar, es van

9 MINYANA, *La Guerra de Sucesión en Valencia. De bello rustico valentino*.

10 TORRAS, *Escrips polítics del segle XVIII*; i LLUCH, *Escrips polítics del segle XVIII*.

11 Vegeu-lo, per exemple, a ALCOBERRÓ, *Barcelona 1714*, pàg. 126-130.

12 CASTELLVÍ, *Narraciones históricas*.

La postguerra de Successió i el nou règim borbònic van actuar de frens del creixement econòmic. Catalunya va créixer malgrat els Borbons, i no precisament gràcies a ells

construir des del doble paradigma del Romanticisme i del Positivisme. Amb el primer, es va bastir la història d'unes nacions estat enteses com a blocs homogenis, i gairebé eterns o atemporals. Aquestes nacions, o pobles, s'expressarien mitjançant una *volkgeist* —per emprar el terme encunyat per Johann G. von Herder (1744-1803)—, o «ànima del poble», que les faria singulars i úniques. Amb el Positivisme, per la seva banda, es va destacar la importància de l'establiment dels fets i de la seva fonamentació en la documentació d'arxiu —amb una preferència clara pels grans arxius estatals.

Així, la historiografia liberal francesa va tendir a presentar el seu propi model com a paradigma universal de la modernitat. Des d'aquest punt de vista, la monarquia absoluta —concepte encunyat aleshores— hauria estat un inequívoc element de progrés, que d'alguna manera presagiava ja el futur estat nació liberal. Així, els monarques absoluts s'haurien recolzat en la burgesia per retallar poder a la noblesa feudal, tot avançant en la centralització política, condició *sine qua non* del progrés i la modernitat. Poc importa que aquest enfocament jacobí de la història hagi estat avui totalment superat. L'important és que l'hegemonia cultural francesa fins a la Segona Guerra Mundial va marcar decisivament la resta d'his-

toriografies europees contemporànies en el seu moment fundacional.

D'altres elements van contribuir a aquesta tendència. La historiografia anglesa ha tendit tradicionalment a presentar el seu propi cas en termes d'excepcionalitat. Les historiografies prussiana i italiana es van construir en gran part des de la rivalitat amb Viena i els Habsburg. És ben sabut que la unificació alemanya va representar el triomf de Prússia i el bandejament, o marginalització, d'Àustria en l'espectre cultural alemany. També ho és que el nacionalisme italià es va haver d'enfrontar als Habsburg, que posseïen la Llombardia i el Vèneto com a conseqüència, respectivament, de la Guerra de Successió d'Espanya i de l'ocupació napoleònica. El discurs antiaustríac es troba també a la base de les historiografies nascudes amb la desfeta de l'Imperi Austro-hongarès a la fi de la Primera Guerra Mundial —com ara l'hongaresa, la txeca o la pansèrbia.

A l'Estat espanyol, de manera molt tardana —no abans de mitjan segle XIX—, la historiografia liberal va encunyar el mite jacobí del «reformisme borbònic». Aquesta interpretació dels fets es va generalitzar durant la dictadura franquista. En síntesi, afirma que l'Espanya dels Àustries era, a la ratlla del 1700, un estat decadent, i que els Borbons van suposar un autèntic re-

» El mite del «reformisme borbònic» avui no se sustenta per enlloc, però continua mantenint els seus seguidors

vulsiu modernitzador. La tesi té fins i tot de vegades derivades biològiques, que contraposen la feblesa dels Habsburg hispànics a la salut dels Borbons —tot ocultant, per cert, els gravíssims trastorns mentals de Felip V. Així, els decrets de Nova Planta foren un primer pas cap a la modernització de l'Estat i un precedent de les mesures, més o menys il·lustrades, que mig segle després aplicaria Carles III de Borbó. L'argumentació té un punt clau en la justificació del creixement econòmic de Catalunya durant el segle XVIII, que aquest corrent identifica amb les «reformes» imposades per força per les autoritats d'ocupació l'endemà de la desfeta. Avui sabem, amb Pierre Vilar (1906-2003) i Albert Garcia Espuche (1951),¹³ que l'embranchida econòmica de Catalunya venia de lluny, i que la postguerra de Successió i el nou règim borbònic van actuar, en tot cas, de frens i d'endarreridors d'aquell creixement. És a dir, que Catalunya va créixer malgrat els Borbons, i no precisament gràcies a ells.

El mite del «reformisme borbònic» avui no se sustenta per enlloc, però continua mantenint els seus seguidors —entre els quals, no ho oblidem, una

part molt majoritària dels alts funcionaris de l'Estat, dels quals es nodreix la política espanyola.

Cal dir, però, que una gran part de la historiografia catalana del segle XX ha estat també molt condicionada per la francofilia. Per a la generació de Salvador Sanpere i Miquel, que va viure amb passió la Guerra Francoprussiana, i ja no diguem per a la de Ferran Soldevila (1894-1971), que es va formar amb la Gran Guerra, França era la terra de la llibertat, el progrés i la raó. I els anomenats «imperis centrals», espais de la reacció i la intolerància. Ja en una altra ocasió vaig fer notar que el presentisme impregna aspectes molt importants de la seva interpretació de la Guerra de Successió i del comportament polític de Catalunya aleshores.¹⁴ Aquest relat, de fet, no ha estat trencat fins a la fi del segle XX, en especial amb les brillants aportacions d'Ernest Lluch (1937-2000), que subratllen les connexions de la burgesia catalana de 1700 amb Londres i Amsterdam i el caràcter compost —podríem dir-ne confederal, *avant la lettre*— de la Monarquia dels Habsburg.¹⁵

En les darreres dècades, la historiografia catalana ha modificat sensiblement el coneixement i la interpretació de la Guerra de Successió. Però, a un altre nivell, també s'han viscut importants aportacions arreu d'Europa i d'Amèrica. Entre els camps d'estudi que han viscut una renovació més significativa cal esmentar: la noció d'estat modern, desllindada avui clarament de la d'absolutisme o despotisme il·lustrat; l'estudi de la formació de la diplomàcia, i també de la revolució militar i la guerra d'estat; l'anàlisi de la publicística, des del punt de vista de la interpretació dels textos, però també de la seva producció i difusió; i el coneixement de la diversitat social i cultural i dels col·lectius nacionals minoritzats.

Molts d'aquests aspectes s'han pogut analitzar en el *Congrés Internacional Els Tractats d'Utrecht*. Clarors i foscors de la Pau. La resistència dels catalans, que, organitzat pel Museu d'Història de Catalunya i la Universitat Pompeu Fabra, ha aplegat a Barcelona i Cardona l'abril del 2014 alguns dels millors especialistes d'aquí i d'arreu. Ens remetem a les actes, que ben aviat seran publicades. ◀

13 VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna*; i GARCIA ESPUCHE, *Un siglo decisivo: Barcelona y Cataluña, 1550-1640*.

14 ALCOBERRÓ, «El vessant internacional de la Guerra de Successió en la historiografia catalana del segle XX: el malentès aliadòfil».

15 LLUCH, *L'alternativa catalana (1700-1714-1740)*. Ramon de Vilana Perlas i Juan Amor de Soria: *teoria i acció austriacistes*.

MÉS INFORMACIÓ

- ALBAREDA, Joaquim. *La Guerra de Sucesión de España (1700-1714)*. Barcelona: Crítica, 2010.
- ALCOBERRO, Agustí. *L'exili austriacista (1713-1747)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2002, 2 vols.
- ALCOBERRO, Agustí. «El vessant internacional de la Guerra de Successió en la historiografia catalana del segle XX: el malentès aliadòfil». A *Revista de Catalunya*, 2005, núm. 211, pàg. 3-7.
- ALCOBERRO, Agustí. *Catalunya durant la Guerra de Successió*. Barcelona: Ara Llibres, 2006, 3 vols.
- ALCOBERRO, Agustí. «'Monarquia moderada' i 'llibertat de la pàtria'. Notes sobre el pensament polític de l'austriacisme castellà a l'exili». A *Pedrales. Revista d'Història Moderna*, 2007, núm.27, pàg. 173-196.
- ALCOBERRO, Agustí. *La «Nova Barcelona» del Danubi (1735-1738). La ciutat dels exiliats de la Guerra de Successió*. Barcelona: Rafael Dalmau ed., 2011.
- ALCOBERRO, Agustí. *Barcelona 1714. Els gravats de la Guerra de Successió*. Barcelona: Efadós, Ajuntament de Barcelona, 2013.
- BACALLARY SANNA, Vicente. *Comentarios de la Guerra de España e historia de su rey Felipe V el Animoso*. Edició a cura de Carlos Seco Serrano. Madrid: 1957.
- BÉLY, Lucien. *Espions et ambassadeurs au temps de Louis XIV*. París: Fayard, 1990.
- CAMPRUBÍ, Xevi. *L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps*. Tesi doctoral inèdita: Universitat de Barcelona, 2014.
- CARRETERO, Mario, ASENSIO, Mikel i RODRÍGUEZ-MONEO, María (eds.). *History Education and the Construction of National Identities*. Charlotte, N.C.: Information Age, 2012.
- CASTELLVÍ, Francesc de. *Narraciones históricas*. Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Pèrcopo, 1997-2002, 4 vols.
- FERRO, Marc. *Cómo se cuenta la historia a los niños en el mundo entero*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica, 1990.
- FREY, Linda i FREY, Marsha. *Societies in Upheaval. Insurrections in France, Hungary and Spain in the Early Eighteenth Century*. Westport, Connecticut: Greenwood Press, 1987.
- GARCIA ESPUCHE, Albert. *Un siglo decisivo: Barcelona y Cataluña, 1550-1640*. Madrid: Alianza, 1998.
- HUSSLEIN.ARCI, Agnes i VON PLESSEN, Marie. Louise. *Prince Eugene, general-philosopher and art lover*. Viena: Hirmer verlag, 2010.
- LLUCH, Ernest. *L'alternativa catalana (1700-1714-1740). Ramon de Vilana Perlas i Juan Amor de Soria: teoria i acció austriacistes*. Vic: Eumo, 2000.
- LLUCH, Ernest (ed.). *Escrips politics del segle XVIII*. Tom III: *Via fora als adormits*. Vic: IUHJV – Eumo, 2005.
- MINYANA, Josep Manuel. *La Guerra de Sucesión en Valencia. De bello rustico valentino*. València: 1985.
- PÉREZ PICAZO, María Teresa. *La publicística española en la Guerra de Sucesión*. Madrid: CSIC, 1966, 2 vols.
- TORRAS, Jospe Maria (ed.). *Escrips politics del segle XVIII*. Tom II: *Documents de la Catalunya sotmesa*. Vic: IUHJV – Eumo ed., 1996.
- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Barcelona: Edicions 62, 1964-1967, 4 vols.